

اصول رهنامه بسیج مستضعفین

یعقوب زهدی^۱، فتح‌الله کلانتری^۲، نصرالله محرابی^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۳/۲۱

تاریخ پذیرش: ۹۳/۹/۴

چکیده

این تحقیق با هدف بیان اصول و رهنامه بسیج مستضعفین انجام شده و از نوع کاربردی بوده و به روش زمینه‌ای - موردی انجام گردیده است. جامعه آماری بر اساس برآورد خبرگان ۲۳۰ نفر می‌باشد، با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه ۶۹ نفر تعیین شده است. نتایج به دست آمده حکایت از آن دارد که اصول تأییدشده، بنیادی‌ترین شکل رهنامه است که شامل ۱۲ اصل می‌باشد. رهنامه بسیج مستضعفین، برگرفته از مبانی فکری ولی ققیه و تابع رهنامه دفاعی - امنیتی است و در بالاترین سطح طرح‌ریزی آن سازمان قرار دارد، اصول و رهنامه بسیج مستضعفین مکمل همدیگر بوده و متناسب با شرایط و مقتضیات زمانی منعطف و پویا هستند، بنابراین اصلاح است که طرح‌ریزی‌های سازمانی بسیج با توجه به این اصول و رهنامه انجام شود. بسیج، نماد عینی و سازمان‌یافته حضور آحاد مردم در دفاع از کشور و صحنه‌های متفاوت است و به همین دلیل، بازدارندگی ج.ا.ایران مبتنی بر مقاومت مردمی بوده و بسیج در کانون راهبرد دفاعی کشور قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: اصول، رهنامه، بسیج مستضعفین، انقلاب اسلامی، بسیجی.

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

۲. دانشجوی دکترای مدیریت راهبرد دفاعی ff.ka@chmail.ir

۳. پژوهشگر پژوهشکده دفاع مقدس

۱. کلیات

انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان انعکاس جلوه‌های روشن اندیشه‌های الهی حضرت امام خمینی (ره)، حصار اوهام و نظریه‌های رجعت به قرون جاهلیت را شکافت و با ایجاد تحول عمیق در فرهنگ و اعتقادهای جامعه اسلامی، هویت و شخصیت مستقل سیاسی، فرهنگی و اعتقادی را به جهان اسلام هدیه کرد. اندیشه بنیانگذار انقلاب اسلامی، مبتنی بر حضور مردم در صحنه بود و همین تفکر، انقلاب اسلامی را به پیروزی رساند. برای تداوم این حضور که لازمه حفظ نظام از تهدیدهای احتمالی بود، ایجاد بستری مناسب و سازمان‌یافته ضرورت داشت، این مهم را امام خمینی (ره) با فرمان تشکیل بسیج مستضعفین در ۵ آذرماه سال ۱۳۵۸ به انجام رساند. نقش تعیین‌کننده و بی‌بدیل بسیج در همه عرصه‌های دفاع از انقلاب به‌خصوص تلاش و مجاهدت مخلصانه و ایثارگرانه بسیجیان در هشت سال دفاع مقدس، آن را در کانون نظام دفاعی و محور راهبردی ج.ا.ایران قرار داد. امروز ثمره این نهال برومند، قامت برافراشته و پُرافتخار بسیج است که در سایه پیروی از امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و جانفشانی‌های بسیجیان سلحشور بر تارک انقلاب می‌درخشد. بسیج به شکل کنونی، پدیده‌ای نوظهور است که ریشه در باورهای اسلامی، انقلابی و ملی مردم مسلمان ایران دارد. به‌منظور تحقق هدف‌های آرمانی بسیج مستضعفین و حفظ بقای نظام جمهوری اسلامی و هماهنگ نمودن امور اجرایی این سازمان، نیاز است اصول و رهنامه آن به طور شفاف بیان گردد. در این مقاله، محققان قصد دارند اصول و رهنامه بسیج مستضعفین را به طور دقیق مورد بررسی قرار دهند.

۱-۱. بیان مسئله

وجود بسیج مستضعفین و امکانات مردمی، تکیه‌گاه مطمئن و پایان‌ناپذیری است که با کمک آن می‌توان نگرانی‌ها و مشکلات فراروی نظام را برطرف نمود. ایفای چنین

رسالت عظیمی، مستلزم وجود اسناد و تفکر راهبردی در بسیج است، این اسناد بیانگر هدف‌ها، اصول، روش‌ها و چگونگی توسعه بسیج می‌باشد.

حفظ موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیک ج.ا.ایران، ارتقای جایگاه ایدئولوژیکی و مسئله مهدویت و انقلاب جهانی در آینده، رویارویی آشکار جهان استکبار با حرکت‌های اسلامی، آرمان‌گرایی در انقلاب اسلامی و نجات مردم فلسطین، عراق، افغانستان و دیگر مسلمانان و مستضعفان که از آرزوهای دیرینه نیروهای انقلاب است، با تقویت بسیج مستضعفین تحقق می‌یابد. چنین نیروی عظیمی برای انجام مأموریت‌های خطیر خود، نیاز به رهنامه و اصولی منعطف و پویا دارد. در سال‌های اخیر، تلاش‌های زیادی برای تبیین اصول و رهنامه بسیج مستضعفین انجام شده، اما به دلیل تداخل با اسناد بالادستی و یا تداخل اصول بسیج با ویژگی‌های آن، تاکنون اصول و رهنامه یکنواخت و هماهنگی برای بسیج مکتوب نگردیده است. در این مقاله، تلاش شده تا حد امکان این مشکل مرتفع گردد. آنچه ذهن محققان را به خود معطوف نموده، این است که بسیج مستضعفین باید از چه اصول و رهنامه‌ای تبعیت نماید تا بتواند به هدف‌های آرمانی خود دست یابد، بنابراین مشخص نمودن اصول و رهنامه بسیج مستضعفین یک مسئله راهبردی و بنیادین برای این نیروی الهی و مردمی می‌باشد.

۱-۲. اهمیت و ضرورت موضوع

نظام نظارت عمومی امر به معروف و نهی از منکر و دوستی با دوستان خدا و دشمنی، برائت و نفرت از دشمنان خدا و به‌طور کلی بسط و گسترش تعالیم دینی و احکام اسلامی نیاز به یک مجموعه قوی و سازمان‌یافته‌ای دارد که باید از اصول و رهنامه منعطف و پویایی تبعیت نمایند. مهم‌ترین عوامل ایجابی که باعث اجرای این تحقیق شده، ابتدا قرآن کریم است که در سوره انفال آیه ۶۰ می‌فرماید: هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها (دشمنان)، آماده سازید و (همچنین) اسب‌های ورزیده

(برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید». سایر عوامل ایجابی عبارتند از: حفظ نظام انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن، ترغیب و تشویق اسلام بر تعاون و مشارکت عمومی و همبستگی، توصیه‌های رهبران دینی و سیاسی بر حفظ و انسجام داخلی و گسترش بسیج عمومی با تبعیت از اصول و رهنامه مشخص به منظور تحقق راهبرد دفاع همه‌جانبه. عوامل سلبی این تحقیق عبارتند از: شناسایی دشمنان و مبارزه مستمر با سلطه جهانخواران، جهاد در راه خدا، دفاع از نوامیس و اموال و ارزش‌های ملل مسلمان و آزادیخواه، مبارزه با ظلم و ستم و فتنه و در نهایت، ایجاد حکومت واحده اسلامی در جهان.

۱-۳. پیشینه پژوهش

این موضوع فاقد پیشینه مشخص و در دسترس است. با مراجعه به پژوهش‌شکده‌ها و مراکز تحقیقاتی، یک عنوان طرح تحقیقاتی و دو عنوان مقاله به شرح زیر یافت گردید:

۱-۳-۱. طرح تحقیقاتی «راهبردهای نخبگان بسیج» در مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی انجام شده است، نتایج این طرح به شرح زیر می‌باشد:

عرصه تحولات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در جهان امروز به‌گونه‌ای است که هیچ کشوری بدون اتکا به علم، توان رویارویی با مسائل فوق را ندارد، در حالی که دهه چهارم انقلاب اسلامی به نام دهه عدالت و پیشرفت نام گرفته، از این رو بسیج نیز برای حضور در صحنه‌های مورد نیاز در عرصه کنونی ناگزیر از برخورد عالمانه و متکی به اصول و روش‌های علمی می‌باشد. نخبگان به‌عنوان کلید موتور محرکه علم در این مسیر شناخته می‌شوند و بسیج برای حرکت در چنین مسیری به جذب نخبگان در حوزه‌های مختلف نیازمند است (زمانی، ۱۳۹۳).

۲-۳-۱. مقاله «قابلیت‌های بسیج و سرمایه اجتماعی»، در کتاب «مجموعه مقالات همایش بسیج و قدرت نرم» در دانشگاه امام صادق (ع) چاپ شده است. نتایج حاصل از این تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

صفات اصلی بسیجی «غیرت، پابندی به اخلاق و دین، آگاهی و بصیرت، خضوع، کار و تلاش، ولایت‌محوری و مردم‌مداری» است. مؤلفه‌های فرهنگی بسیجیان نیز آخرت‌گرایی، تکلیف‌محوری، صبر و پایداری، اطاعت‌پذیری و شهادت‌طلبی می‌باشد (کرسی، ۱۳۸۶: ۲۱).

۳-۳-۱. مقاله «فرهنگ و تفکر بسیجی و قدرت نرم»، در کتاب «مجموعه مقالات همایش بسیج و قدرت نرم» در دانشگاه امام صادق (ع) چاپ شده است. نتایج حاصل از این تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

ترویج و نهادینه کردن تفکر و فرهنگ بسیجی راهی است که می‌توان از طریق آن با تهاجم فرهنگی به مقابله برخاست. برای ترویج و نهادینه کردن تفکر و فرهنگ بسیجی، اقدام‌های زیر ضروری است:

- (۱) آسیب‌شناسی اصول و مبانی تفکر و فرهنگ بسیجی،
- (۲) به‌روز کردن پایه‌ها و محتوای تفکر و فرهنگ بسیجی،
- (۳) نهادینه کردن اندیشه‌های بسیجی در نسل‌های جدید در بستر زمان (بابایی‌طلاتیپ، ۱۳۸۶: ۲۳)

۴-۱. هدف‌های تحقیق

۴-۱-۱. هدف اصلی

هدف اصلی مقاله، دستیابی به ارتباط بین اصول بنیادین و رهنامه پویای سازمان بسیج مستضعفین است.

۲-۴-۱. هدف‌های فرعی

- (۱) شناخت اصول بنیادین و اساسی سازمان بسیج مستضعفین،
- (۲) شناخت رهنامه پویا و منعطف سازمان بسیج مستضعفین.

۵-۱. پرسش‌های تحقیق

۱-۵-۱. پرسش اصلی

ارتباط بین اصول بنیادین و رهنامه پویای سازمان بسیج مستضعفین چگونه است؟

۲-۵-۱. پرسش‌های فرعی

- (۱) اصول بنیادین و اساسی سازمان بسیج مستضعفین کدامند؟
- (۲) رهنامه پویا و منعطف سازمان بسیج مستضعفین چیست؟

۶-۱. روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق با اصول و رهنامه بسیج مستضعفین مرتبط بوده و به روش کمی و کیفی (ترکیبی) نظام‌مند و تفسیری انجام گردیده و نتایج آن قابل تعمیم نمی‌باشد، بنابراین از روش پژوهش زمینه‌ای-موردی استفاده شده و چون نتایج تحقیق کاربردی و تصمیم‌گرا می‌باشد، نوع پژوهش، کاربردی است. داده‌ها در محیط نرم‌افزار SPSS وارد و با استفاده از روش‌های آمار توصیفی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۱-۶-۱. روش و ابزار گردآوری اطلاعات

اطلاعات این تحقیق از دو روش «میدانی» و «اسنادی و کتابخانه‌ای» گردآوری شده است. در روش کتابخانه‌ای، اطلاعات نظری موردنیاز از طریق جست‌وجوی کتابخانه‌ای تخصصی، اینترنتی و بانک‌های اطلاعاتی به دست آمده است. در روش میدانی،

پرسشنامه‌ای تهیه شد و با طرح ۲۴ سؤال بسته (شامل ۲۱ پرسش مربوط به اصول بسیج و ۳ پرسش مربوط به رهنامه بسیج) در پنج سطح، طبقه‌بندی از طریق طیف لیکرت اقدام گردید. در طراحی پرسشنامه، به وسیله روش دلفی و با استفاده از نظر صاحب‌نظران، استادان، متخصصان و خبرگان، عوامل بالقوه مرتبط با موضوع، شناسایی و سپس پرسشنامه مقدماتی تهیه شد، پس از تعیین اعتبار و روایی آن، پرسشنامه نهایی تهیه گردید. برای تعیین روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا و توزیع چند مرحله‌ای پرسشنامه بین صاحب‌نظران بهره‌برداری شده است. برای تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده شده و یک نمونه اولیه شامل ۳۵ پرسشنامه بین بسیج‌استادان دانشگاه امام صادق (ع) و امام حسین (ع) پیش‌آزمون گردید. با استفاده از داده‌های به‌دست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷ تعیین گردید (۸/۲)، بنابراین پرسشنامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار می‌باشد.

۲-۶-۱. جامعه آماری

جامعه آماری شامل استادان، خبرگان، مدیران ارشد و فرماندهان مسئول در زمینه بسیج مستضعفین، راهبردشناس‌های نظامی ستاد کل نیروهای مسلح و سپاه پاسداران و سازمان بسیج مستضعفین هستند که دارای حداقل سه سال سابقه کار در مسائل راهبردی بسیج مستضعفین با داشتن جایگاه سازمانی ۱۸ می‌باشند. در این پژوهش، جامعه آماری با توجه به حساسیت و خاص بودن موضوع پژوهش، بسیار محدود بوده و با توجه به نظر کارشناسان و خبرگان (برابر جدول شماره ۱) در مجموع ۲۳۰ نفر برآورد شده است.

۳-۶-۱. حجم نمونه

نمونه‌گیری به روش سهمیه‌ای انجام شده است. خبرگان بر اساس هدف‌های خاص تحقیق و راهبردهای حل مسئله انتخاب شده‌اند و به‌طور هدفمند، تلاش شده از هر زیرگروه، تعدادی مشخص در نمونه باشد. از ۲۳۰ نفر جامعه نمونه با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه ۶۹ نفر تعیین شده است.

جدول شماره ۱. تعداد جامعه و نمونه تحقیق

ردیف	نام سازمان	تعداد جامعه	تعداد نمونه
۱	ستاد کل نیروهای مسلح	۱۰	۳
۲	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۳۰	۹
۳	بسیج مستضعفین	۱۹۰	۵۷
تعداد کل	-	۲۳۰	۶۹

۲. مبانی نظری تحقیق

۲-۱. تعریف مفاهیم

۲-۱-۱. بسیج

بسیج در لغت به معنی آمادگی است (دهخدا، ۱۳۷۳: ۴۱۶۲). بسیج، سازمانی مردمی، فراگیر، منعطف و گسترده است که به‌منظور جذب، آموزش، سازماندهی، حفظ انسجام، تجهیز و به‌کارگیری آحاد مردم در عرصه‌های مختلف مورد نیاز کشور، اعم از نظامی، امنیتی، فرهنگی، اجتماعی، امدادی و... در جهت دفاع همه‌جانبه از منافع و ارزش‌های اسلامی و ملی ایجاد شده است. بسیج، فرایند و سازوکاری است که طی آن جمعیت‌ها، مقدرات و منابع توسط یک نیروی بسیج‌کننده، برای تحقق یک هدف معین، آماده‌سازی، سازماندهی و فعال شده و تحقق هدف را ممکن و میسر می‌سازد (ذوالقدر، ۱۳۸۸: ۱۲).

۲-۱-۲. بسیجی

بسیجی در لغت به معنی آماده و مجهز است. بسیجی، فردی دلسوز و حساس نسبت به سرنوشت کشور، با مراتب مختلف عشق، ایمان و آگاهی نسبت به انقلاب اسلامی است که آماده حضور داوطلبانه در عرصه‌هایی از نیازهای کشور و پُر کردن خلأها می‌باشد (فرهادی، ۱۳۹۲: ۱۲).

۲-۱-۳. بسیج مستضعفان

بسیج مستضعفان که در ادبیات و تاریخ انقلاب اسلامی ایران ظهور یافت، حرکتی مردمی و جنبشی انقلابی است که طی آن مردم با اعتقاد و ایمانی قلبی، مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی، تحت زعامت رهبر انقلاب اسلامی، برای پیروزی انقلاب و دفاع از دستاوردهای آن و نظام برآمده از انقلاب و رفع نیازمندی‌های اساسی کشور بسیج شده‌اند. برخی ویژگی‌های بسیج مستضعفان به شرح زیر است:

- (۱) حرکتی مردمی و جنبشی انقلابی است،
- (۲) معطوف به هدف‌های انقلاب، نظام و نیازمندی‌های اساسی کشور است،
- (۳) برخوردار از مبانی و نظام فکری و اعتقادی (ایدئولوژی) کشور است،
- (۴) داوطلبانه است و بر انگیزه و ایمان قلبی افراد استوار است،
- (۵) فراگیر است و همه افراد جامعه را شامل می‌شود،
- (۶) تابع رهبر دینی (ولایت مطلقه فقیه) است (ذوالقدر، ۱۳۸۸: ۱۲).

۲-۱-۴. بسیج ده‌ها میلیونی

عموم اقشار مختلف مردم که نسبت به سرنوشت کشور و انقلاب اسلامی، حساس، هوشیار و دلسوز بوده و در هر زمان، مکان و عرصه‌ای که حضور دارند، دارای عملکرد بسیجی هستند. این افراد یا به شکل داوطلبانه در تشکلهای بسیج، عضو و سازماندهی شده‌اند و یا اینکه بدون عنوان بسیجی در تشکلهای مردمی همسوی با فرهنگ بسیج و

یا به شکل انفرادی به تلاش جهت اعتلای کشور و انقلاب همت گمارده‌اند. خصوصیات بسیج ده میلیونی به شرح زیر است:

- (۱) شامل آحاد مردم معتقد به نظام جمهوری اسلامی ایران،
- (۲) پایبند به ارزش‌های اساسی، دینی و ملی و داوطلب حضور در عرصه‌های مورد نیاز،
- (۳) سازمان‌یافته در همه اقشار، صنوف و لایه‌های اجتماعی و در پهنه جغرافیایی کشور،
- (۴) افزایش کارآمدی نظام و رفع نیازهای ضروری کشور،
- (۵) حفظ، تداوم، بسط و تعمیق انقلاب اسلامی ایران (فرهادی، ۱۳۹۲: ۱۳).

۵-۱-۲. ارتش بیست میلیونی

بسیج بیست میلیونی به آن دسته از رده‌های مقاومت بسیج اطلاق می‌شود که بیشتر براساس محل سکونت بسیجیان در محله‌ها و مساجد (شهری، روستایی و عشایر) و یا اقشار اجتماعی عام، سازماندهی شده و در آن همه آحاد و اقشار جامعه به شکل بسیجی، سازمان یافته‌اند. این رده‌ها حسب مورد دارای کارکردهای نظامی، امنیتی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و سازندگی هستند. بسیج بیست میلیونی، سازوکار مشارکت داوطلبانه مردم را در عرصه دفاعی و امنیتی با هدف‌های زیر فراهم می‌کند:

- (۱) ارتقای آمادگی و قدرت بازدارندگی کشور در برابر تهدیدهای نظامی،
- (۲) افزایش توان و کارآمدی نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی کشور،
- (۳) مشارکت مردمی در مقابله با تهدیدهای امنیتی و نظامی (ذوالقدر، ۱۳۸۸: ۱۳).

۲-۲. مبانی بسیج

واژه بسیج را می‌توان در قاموس قرآن از کلماتی همچون «نفر» سوره نساء، آیه ۷۱، «اعداد» سوره توبه، آیه‌های ۳۹، ۴۱ و ۱۲۲، «قتال» سوره توبه، آیه ۶، «جهاد» سوره مائده، آیه ۳۵، «رباط» سوره آل عمران، آیه ۲۰۰ و واژه‌های مشابه استنباط نمود.

بسیجیان مظهر عشق و ایثارند، واژه‌هایی چون عشق و ایثار و فداکاری در عصر کنونی جز با معرفی شهیدان و جانبازان و رزمندگان معنا پیدا نمی‌کند، امام خمینی (ره) که همواره علاقه و دلبستگی سرشار خویش را نسبت به بسیج و بسیجیان در مقاطع مختلف به‌طور شفاف و صریح بیان داشته‌اند در این زمینه فرمودند: «در حوادث گوناگون پس از پیروزی انقلاب، به‌ویژه جنگ، بودند نهادها و گروه‌های فراوانی که با ایثار، خلوص، فداکاری و شهادت‌طلبی در این کشور، انقلاب کردند، ولی حقیقتاً اگر بخواهیم مصداق کاملی از ایثار و خلوص و فداکاری و عشق به ذات مقدس حق و اسلام را ارائه دهیم، چه کسی سزاوارتر از بسیج و بسیجیان خواهد بود». تشکیل بسیج از برکات و الطاف خداوند بود، بزرگ‌ترین افتخار و آرامش و اطمینان خاطر برای بسیجیان حمایت‌های رضایت‌بخش مراد و مقتدای بسیجیان بود که با تعبیر معنوی و ادبیات برانگیزاننده بیان می‌شد. امام خمینی (ره) در پیام خویش به بسیجیان در پایان دوران افتخارآمیز دفاع مقدس در دوم آذرماه ۱۳۶۷ فرمودند: «تشکیل بسیج در نظام جمهوری اسلامی ایران از برکات و الطاف جلیه خداوند تعالی بود که بر ملت عزیز و انقلاب اسلامی ایران ارزانی شد... من همواره به خلوص و صفای بسیجیان غبطه می‌خورم و از خدا می‌خواهم تا با بسیجیانم محشور گرداند، چرا که در این دنیا افتخارم این است که خود بسیجی‌ام» (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، ج ۲۱: ۱۹۶-۱۹۴).

حضرت امام خمینی (ره) در رابطه با شأن و منزلت بسیجیان عزیز فرمودند: «تاریخ اسلام جز یک برهه از صدر اسلام، جوانانی مثل جوان‌های ایران ما سراغ ندارد و ملتی مثال ملت ایران در تاریخ ثبت نشده است. شما در کجای تاریخ، جز یک برهه در صدر اسلام، آن هم نه به‌طور وسیع، بلکه به‌طور محدود سراغ دارید که جوانان یک کشور این‌طور عاشق جنگ باشند؟ این‌طور عاشق دفاع از کشور خودشان باشند؟ و این‌طور ملت، همه با هم یک‌صدا دنبال پیروزی ارتش و سپاه پاسداران و سایر قوای مسلحه باشند؟ کجا دیدید که عاشقانه دنبال شهادت باشند؟ من از این چهره‌ای نورانی و بشاش

شما و از این گریه‌های شوق شما حسرت می‌برم. من احساس حقارت می‌کنم، وقتی با این چهره‌ها مواجه می‌شوم و این قلب‌هایی که به واسطه توجه به خدای تبارک و تعالی اینطور در چهره‌ها اثر گذاشته است، احساس حقارت می‌کنم. من غیر از دعا که بدرقه شما کنم، چیزی ندارم که به شما بدهم. من به این احساسات خداگونه و به این توجهاتی که شما به خدای تبارک و تعالی دارید، به این عزم راسخ شما و این شجاعت بی‌نظیر شما، چطور من می‌توانم از شما ستایش کنم؟ عزیزان من! شما در بارگاه حق تعالی منزلت دارید» (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، ج ۱۳: ۳۹۱).

دیدگاه‌ها و بیانات تابناک فرماندهی معظم کل قوا پیرامون بسیج به این شرح است: «نیروی مقاومت بسیج با اینکه یک نیروست و جزو سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است، ولی یک نیروی رزمی محض نیست، یک نیروی مردمی، انسانی، الهی، اخلاقی، عملی، تربیتی و یک مجموعه آماده به کار برای کارهای بزرگ است، چنین موجود بی‌نظیر و پُرفایده و پُربرکتی است» (بیانات فرماندهی معظم قوا، ۱۳۸۰/۸/۲۱). «باید بگوییم که رفتار و ادب و نظم و انضباط افراد بسیج باید از دیگران به رفتار اسلامی نزدیک‌تر باشد و روحیه آمادگی بسیجی در تمام دستگاه‌ها و سازمان‌های کشور، باید انشاءالله حکمفرما شود» (بیانات فرماندهی معظم قوا، ۱۳۶۸/۵/۵). «همین معنویت بود که بسیج را در میدان‌های نبرد، آن‌طور بی‌تاب و عاشق می‌کرد، به شوق جبهه، این جوانان را می‌کشاند و وقتی به جبهه می‌آمدند، از جبهه دل نمی‌کنند» (بیانات فرماندهی معظم قوا، ۱۳۷۰/۶/۲۷).

۲-۳. رهنامه دفاعی - امنیتی

واژه دکتترین^۱ (رهنامه) از کلمه Doctorina از لاتین اقتباس شده و در لغت به معنی آیین، مسلک، عقیده، رأی، فکر و نظریه است. رهنامه یا آیین در هر رشته، به اصول حاکم بر آن رشته اطلاق می‌گردد، که این اصول، حاصل آزمون، تحلیل و تجربه

1. Doctrine

می‌باشند. رهنامه ملی^۱ اصول و قواعدی بنیادین و هدایت‌گر می‌باشد که مبتنی بر آرمان‌های اساسی نظام سیاسی کشور و بر پایه اندیشه رهبران و حاکمان کشور در پشتیبانی از سیاست‌ها و منافع ملی تبیین یا تدوین می‌گردند و باعث همسوسازی در تصمیم‌گیری و هدایت طرح‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های کلی نظام در راستای وصول به هدف‌های ملی می‌گردند. در بیشتر موارد کشورها دارای رهنامه دفاعی امنیتی می‌باشند که تعریف آن به شرح زیر است:

رهنامه دفاعی - امنیتی^۲، مجموعه‌ای از نظرات و اندیشه‌هاست که زیربنای فکری دولتمردان هر کشوری را در امور دفاعی و امنیتی تشکیل می‌دهد، اما جنبه قانونی ندارد. این اندیشه‌ها به صورت نظریه و تجسم فکری و ذهنی با توجه به شرایط ژئوپلیتیکی کشور و محیط ملی و بین‌المللی به عنوان اصولی بنیادین، مسئولان سیاسی و نظامی کشور را در سیاستگذاری و تصمیم‌گیری و اجرا، هدایت می‌نماید (ولیوند، ۱۳۸۶: ۸۴).

رهنامه دفاعی - امنیتی، تعیین‌کننده سیاست‌های دفاعی و تدابیر راهبردی نظامی و گزینش نظام‌های مختلف انسانی، تسلیحاتی، ارتباطی، آمادی و طرح‌های گسترش نیروهای مسلح بوده و روش‌های مقتضی و مناسب را با توجه به شرایط محیطی برای اتخاذ تدابیر کلی دفاعی و امنیتی در ابعاد داخلی و خارجی در زمان صلح یا جنگ توصیه کرده و سیاستگذاران را هدایت می‌کند (مهرنیا، ۱۳۸۵: ۲۱). در تعریف رهنامه یا آیین نظامی گفته شده است: رهنامه نظامی^۳، عبارت است از اصول اساسی، اندیشه‌ها، اعتقادات، تعالیم و نظریه‌های هادی مورد قبول و مورد حمایت ملی که در طرح‌ریزی‌ها و کاربرد قدرت نظامی در سطوح ملی و اجرایی کشور، مورد استفاده قرار می‌گیرند (تهامی، ۱۳۸۴: ۲۳). رهنامه نظامی، بیان خط‌مشی کوتاه و مختصر مندرج در راهبرد ملی کشور است، بدون اینکه راهکار یا راهکارهای پیاده کردن آن را مشخص کرده

1. National Doctrine
2. Defense-Security Doctrine
3. Military Doctrine

باشد، اما، این خط‌مشی (رهنامه نظامی)، مبنای ساماندهی نیروهای مسلح و اجزای آن از نظر ساختاری و سازمانی و یا ایجاد تغییرها و دگرگونی در آن است و همچنین اساس تجهیز، آموزش، روش‌های عملیاتی و شیوه‌های راهکنشی (تاکتیکی) و به طور کلی، بستر کاربرد قدرت نظامی کشور را در جنگ و صلح برای پشتیبانی از سیاست‌های زمامداران کشور در تأمین منافع ملی تشکیل می‌دهد (بختیاری، ۱۳۸۵: ۱۲).

بخشی از رهنامه یا آیین نظامی، قواعد حاکم بر هدایت نبرد در صحنه عملیات می‌باشد که از آن به اصول جنگ^۱ تعبیر می‌شود. اصول جنگ، این گونه تعریف شده است: حقایق بنیادی حاکم بر اجرای جنگ هستند که کاربرد صحیح آنها، در اعمال فرماندهی و در هدایت موفقیت‌آمیز عملیات نظامی، از اهمیت حیاتی برخوردار است (جمالی و رستمی، ۱۳۸۱: ۲۵). اصول جنگ، بنیادی‌ترین شکل رهنامه بوده و مبین عناصر اصلی هدایت جنگ محسوب می‌شوند (پاناجو، ۱۳۸۴: ۸).

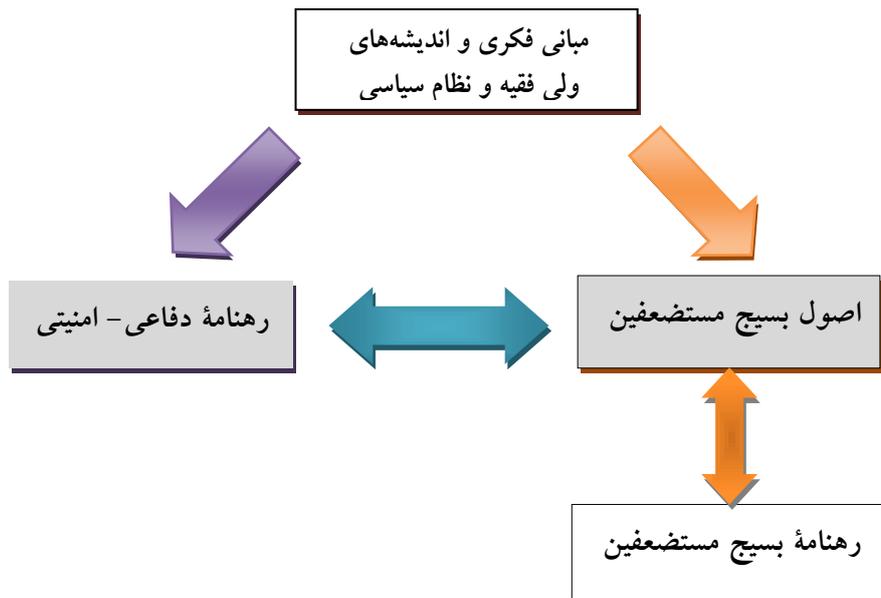
۴-۲. نوآوری و جمع‌بندی مباحث مطرح شده از دیدگاه صاحب‌نظران

با مراجعه به بیانات امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) این نتیجه به دست می‌آید که دیدگاه مقام معظم رهبری پیرامون بسیج، با دیدگاه امام (ره) منطبق می‌باشد. وجوه اشتراک این اندیشه‌های تابناک «شهادت‌طلبی، تقوا و پرهیزگاری، جهاد در راه خدا، اخلاص و خدمت در راه حق، گمنامی، نرفتن زیر بار ظلم، ایثار و فداکاری، تکلیف‌مداری، ولایت‌مداری، استقامت و بردباری، پرهیز از تحجرگرایی و مقدس‌نمایی، نظم و انضباط، شجاعت و شهامت، همه‌جانبه بودن و فعالیت در تمامی ابعاد، جوان‌گرایی و مردمی بودن» هستند.

با توجه به مطالب پیش‌گفته پیرامون بسیج، می‌توان گفت که انقلاب اسلامی ایران از بدو شکل‌گیری خود تا به امروز، متکی بر حضور مردم در صحنه‌های مورد نیاز است و با

نگرش به ماهیت، اصول، رهنامه و هدف‌های خود، در آینده نیازمند این حضور می‌باشد. تجلی و سازمان حضور مردمی، در بسیج نمود یافته است و متناسب با مسائلی که نظام و کشور با آن روبه‌رو می‌گردد، بسیج باید برای حضور در آن عرصه‌ها آمادگی لازم را داشته باشد. در تمام عرصه‌ها به‌ویژه بُعد دفاعی، حضور مردم عامل موفقیت است، بسیج نماد عینی و سازمان‌یافته حضور آحاد مردم در دفاع از کشور و صحنه‌های متفاوت است و به همین دلیل، بازدارندگی ج.ا.ایران مبتنی بر مقاومت مردمی بوده و بسیج در کانون راهبرد دفاعی کشور قرار گرفته است، پس رهنامه، اصول بسیج و راهبرد دفاعی ج.ا.ایران باید بر اساس الگوی بسیج‌محور باشد. این الگو، طبق شکل شماره ۱ می‌باشد.

شکل شماره ۱. الگوی مفهومی ادبیات تحقیق

۳. تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

در این قسمت محققان با طرح ۲۴ سؤال بسته نسبت به اعتبارسنجی یافته‌های خود اقدام نموده‌اند. برابر پرسشنامه‌های موجود، نتایج نهایی طیف‌بندی اصول و رهنامه بسیج مستضعفین طبق (جدول شماره ۲) محاسبه گردیده است. میانگین به دست آمده از نقش هر یک از عوامل تأثیرگذار ۱۸۵/۷۹ امتیاز می‌باشد. از ۲۴ عامل مطرح شده، امتیاز ۱۳ عامل آن از حد متوسط میانگین بیشتر می‌باشد، پس این عوامل پذیرفته شده و مورد تأیید جامعه خبرگی قرار گرفته است. ابتدا اصول و رهنامه بسیج مستضعفین را در طیف‌های پنج‌گانه بررسی می‌گردد و سپس اصول و رهنامه پذیرفته شده، به ترتیب و برابر نمره‌های اکتسابی، تجزیه و تحلیل می‌گردند.

۳-۱. طیف (۱) - عوامل تأثیرگذار با قدرت خیلی زیاد: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نمرات (۶۹) در میانگین، گزینه زیاد (۴ امتیاز) به دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۲۷۶ تا ۳۴۵ امتیاز کسب کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۲. طیف (۲) - عوامل تأثیرگذار با قدرت زیاد: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نمرات (۶۹) در میانگین، گزینه متوسط (۳ امتیاز) به دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۲۰۷ تا ۲۷۵ امتیاز کسب کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۳. طیف (۳) - عوامل تأثیرگذار با قدرت متوسط: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نمرات (۶۹) در میانگین، گزینه کم (۲ امتیاز) به دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۱۳۸ تا ۲۰۶ امتیاز کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۴. طیف (۴) - عوامل تأثیرگذار با قدرت کم: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نمرات (۶۹) در میانگین، گزینه خیلی کم (۱ امتیاز) به دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۷۰ تا ۱۳۸ امتیاز کسب کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۵. طیف (۵) - عوامل تأثیرگذار با قدرت خیلی کم: در این طیف مجموعه متغیرهایی قرار دارند که ۶۹ امتیاز کسب نموده‌اند. کمترین امتیاز کسب شده توسط یک متغیر مساوی

۶۹ امتیاز است. چگونگی تأثیرگذاری طیف‌ها، به‌گونه‌ای است که هر چه از طیف ۱ به سوی طیف‌های بالاتر حرکت شود، از شدت و تأثیرگذاری طیف‌ها کاسته می‌شود، به‌گونه‌ای که طیف ۱ از قدرت تأثیرگذاری بیشتری نسبت به طیف ۲ و طیف ۲ از قدرت تأثیرگذاری بیشتری نسبت به طیف ۳ و در نهایت، ضعیف‌ترین آنها طیف ۵ است.

«اصل مکتبی و ولایت‌مداری» به دلیل کسب بیشترین امتیاز یعنی ۳۱۵، به‌عنوان تأثیرگذارترین عامل و اولین اصل بسیج مستضعفین از بین عوامل ۲۴گانه، شناخته شده‌اند. گفتنی است برخی از اصول بسیج مانند «ولایت‌مداری» با ویژگی‌های بسیج همپوشانی دارد؛ به عبارتی یک اصل امکان دارد همزمان، یک ویژگی هم باشد. شاخص‌های این اصل، «اعتقاد به اسلام ناب محمدی (معرفت)، تقوی و اخلاص (التزام)، بصیرت، ژرف‌اندیشی و جامعه‌نگری (بصیرت)، پیوند با ولایت و تبعیت از رهبری (ولایت) و برائت از دشمن (تبری)» هستند.

«اصل مردمی بودن و فراگیری» با کسب ۳۰۴ امتیاز به‌عنوان دومین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «همه وفاداران انقلاب اسلامی، همه اقشار، سلاقی، اقوام و جغرافیا، پایبندان به ولایت و بیزاری از دشمن، بهره‌گیری از همه ظرفیت‌های مردمی برای اداره بسیج و جذب حداکثری» می‌باشند.

«اصل حمایت از محرومان و عدالت‌خواهی» با کسب ۲۹۱ امتیاز به‌عنوان سومین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «کاهش طبقات بین فقیر و غنی، رفع محرومیت، توسعه عدالت اجتماعی و امنیت حقوقی و قضایی» هستند.

«اصل داوطلبی و کارآمدی» با کسب ۲۸۰ امتیاز به‌عنوان چهارمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «خوداتکایی و اعتماد به نفس، اغتنام فرصت‌ها، داوطلبی در عمران و سازندگی» می‌باشند.

«اصل سادگی» با کسب ۲۷۸ امتیاز به عنوان پنجمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «قناعت، کم‌هزینه و پُرفایده، بی‌پیرایگی و صراحت، پرهیز از دیوان‌سالاری و ساختارسازی زائد» می‌باشند.

«اصل تربیت‌محوری» با کسب ۲۷۰ امتیاز به عنوان ششمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «تأسی به اسوه‌های حسنه، تقدم ترکیه بر تعلیم، پویایی و پیوستگی در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی و تربیتی» هستند.

«اصل جوان‌گرایی» با کسب ۲۵۶ امتیاز به عنوان هفتمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. این اصل به معنی بی‌توجهی به سایر اقشار جامعه و یا افراد مسن نیست و هیچ‌گونه منافاتی با اصول فراگیری و همه‌جانبه بودن ندارد، بلکه تأکید آن بیشتر توجه به جوانان است. شاخص‌های این اصل، «انعطاف در برنامه‌ریزی‌های تربیتی و ارشاد فکری جوانان، ترسیم الگوهای جوان آرمانی، ارتقای فرهنگ خودباوری» هستند.

«اصل همه‌جانبه‌بودن» با کسب ۲۲۶ امتیاز به عنوان هشتمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «حضور در همه عرصه‌های مورد نیاز (سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی، حقوقی، زیست‌محیطی و فناوری و غیره)» هستند.

«اصل سازماندهی» با کسب ۲۱۵ امتیاز به عنوان نهمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «هماهنگی و یکپارچگی، هم‌افزایی و تعامل مستمر همه اجزا با کار جمعی، ارتباط مستحکم و مستمر، سازماندهی تخصصی و اولویت بهره‌برداری تخصصی، اخوت و ذوب شدن در یکدیگر، لایه‌بندی و سلسله‌مراتب بسیجی» هستند.

«اصل انعطاف‌پذیری و تحرک» با کسب ۲۰۲ امتیاز به عنوان دهمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «پذیرش تنوع، حداکثر استفاده از

فرصت‌ها، تطبیق با محیط با شرایط و امکانات، حفظ قاطع همه ارزش‌ها و اصالت‌های مکتبی در هسته‌های اصلی پایگاه‌ها به‌عنوان قله بسیج و پذیرش اولیه ضعف‌ها و نقایص دامنه سازمان در عین تلاش برای ارتقای کارکنان، سیاستگذاری، خط‌مشی‌دهی و راهبرد واحد و متمرکز، برنامه‌ریزی متنوع و اجرای غیرمتمرکز می‌باشند.

«اصل آرمان‌گرایی در هدف و واقع‌گرایی در عمل» با کسب ۱۹۴ امتیاز به‌عنوان یازدهمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل «برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری برای افق‌های دور و عقلانیت و واقع‌بینی در عمل» هستند.

«اصل تکلیف‌گرایی» با کسب ۱۹۰ امتیاز به‌عنوان دوازدهمین اصل بسیج مستضعفین پذیرفته شده است. شاخص‌های این اصل، «شهادت‌طلبی، حماسه‌آفرینی، تولی و تبری و پاسداری از آرمان‌ها» هستند.

اصولی که پذیرفته نشده، اصول مهمی هستند که در زیرمجموعه اصول پذیرفته شده قرار دارند؛ به‌طور نمونه اصل جامعیت، اصل مسئولیت همگانی و اصل چندمنظورگی که مورد تأیید قرار نگرفته‌اند، با اصل دوم بسیج مستضعفین یعنی اصل فراگیری و همچنین با اصل هشتم یعنی اصل همه‌جانبه بودن مشابهت دارد. اصل اخلاص، اصل جهادی و انقلابی‌گری، اصل معرفت و بصیرت و اصل مدیریت اسلامی، که مورد تأیید قرار نگرفته‌اند، از یک‌سو با اصل یکم بسیج مستضعفین یعنی اصل مکتبی و ولایت‌مداری قرار دارند و از سوی دیگر، این اصول بیشتر به ویژگی‌های بسیجی شباهت دارند. اصل هدفمندی که مورد تأیید قرار نگرفته است، با اصل یازدهم یعنی اصل آرمان‌گرایی در هدف و واقع‌گرایی در عمل مشابهت دارد. اصل پیشتازی که مورد تأیید قرار نگرفته است با اصل چهارم یعنی کارآمدی و اصل دهم یعنی تحرک مشابهت دارد، بنابراین همه اصول پیش‌گفته از اصول و موارد مهمی هستند که بعضی از آنها بیشتر مربوط به ویژگی‌های بسیجی می‌باشد، به همین دلیل به‌عنوان اصول پذیرفته نشده‌اند. در ارتباط با رهنامه بسیج مستضعفین برابر پرسشنامه‌های دریافتی و نظر خبرگان، از سه نوع رهنامه پیشنهادی،

یک نوع آن پذیرفته شده و مورد تأیید قرار گرفته است. رهنامه بسیج، تابع رهنامه دفاعی - امنیتی است که با نمره خیلی زیاد یعنی ۳۱۰ مورد پذیرش واقع شده و دو رهنامه دیگر یعنی رهنامه ملی و رهنامه نظامی مورد تأیید قرار نگرفته است. رهنامه دفاعی - امنیتی، بالاترین سطح رهنامه دفاعی هر کشور است که شامل، مجموعه‌ای از نظرات و اندیشه‌هاست که زیربنای فکری دولتمردان هر کشوری را در امور دفاعی و امنیتی تشکیل می‌دهد و مسئولان سیاسی و نظامی کشور را در سیاستگذاری و تصمیم‌گیری و اجرا، هدایت می‌نماید. بنابراین آنچه گفته شد می‌توان نتیجه گرفت که رهنامه بسیج مستضعفین، افزون بر اینکه تابع رهنامه دفاعی - امنیتی است، بر گرفته از مبانی فکری و اندیشه‌های ولی فقیه و نظام سیاسی کشور است.

جدول شماره ۲. نتایج نهایی طیف‌بندی رهنامه و اصول بسیج مستضعفین

طیف	عوامل	نمره	تعداد	درصد
یک	اصل مکتبی و ولایت‌مداری	۳۱۵	۱۷۷۸	۳۸/۸۷
	رهنامه بسیج، تابع رهنامه دفاعی - امنیتی و برگرفته از اندیشه نظام است	۳۱۰		
	اصل مردمی بودن و فراگیری	۳۰۴		
	اصل حمایت از محرومان و عدالت‌خواهی	۲۹۱		
	اصل داوطلبی و کارآمدی	۲۸۰		
	اصل سادگی	۲۷۸		
دو	اصل تربیت‌محوری	۲۷۰	۹۶۷	۲۱/۶۹
	اصل جوان‌گرایی	۲۵۶		
	اصل همه‌جانبه بودن	۲۲۶		
	اصل سازماندهی	۲۱۵		
سه	اصل انعطاف‌پذیری و تحرک	۲۰۲	۸۹۲	۲۰/۱
	اصل آرمان‌گرایی در هدف و واقع‌گرایی در عمل	۱۹۴		
	اصل تکلیف‌گرایی	۱۹۰		
	رهنامه بسیج، تابع رهنامه ملی	۱۶۴		
	اصل جامعیت	۱۴۲		

طیف	عوامل	امتیاز هر عامل	امتیاز کل طیف	درصد طیف به کل
چهار	اصل هدفمندی	۱۳۷	۵۴۶	۱۲/۲۵
	اصل اخلاص	۱۲۵		
	اصل مسئولیت همگانی	۱۱۴		
	رهنامه بسیج، تابع رهنامه نظامی	۹۸		
	چندمنظورگی	۷۲		
پنج	اصل جهاد و انقلابی گری	۶۹	۲۷۶	۶/۱۹
	اصل پیشسازی	۶۹		
	اصل معرفت و بصیرت	۶۹		
	اصل مدیریت اسلامی	۶۹		
میانگین	-	۱۸۵/۷۹	۸۹۱/۸	-
جمع کل	-	۴۴۵۹	-	۹۹/۱

نمودار شماره ۱. تأثیر گذارترین اصول بسیج

۴. نتیجه‌گیری

۴-۱. جمع‌بندی

نتایج به دست آمده در ارتباط با پرسش اصلی تحقیق بیانگر آن است که اصول بسیج، خمیرمایه و شالوده رهنامه بسیج است، بنابراین رهنامه بسیج مستضعفین تابع اصول بنیادین آن می‌باشد که کاربرد صحیح آنها، در اعمال فرماندهی و هدایت موفقیت‌آمیز مأموریت‌های بسیج، از اهمیت حیاتی برخوردار است.

ارتباطی اساسی بین اصول و رهنامه بسیج مستضعفین وجود دارد. در بیشتر موارد، اصول مانند اصل ولایت‌مداری، تغییرپذیر نیستند و ممکن است یک اصل همزمان یک ویژگی هم باشد. رهنامه هر کشور در هر مقطع زمانی، به همان کشور و همان زمان اختصاص دارد و الزامی برای مفید بودن آن برای سایر کشورها و حتی برای همان کشور در آینده وجود ندارد. از این‌رو، رهنامه بسیج مستضعفین، منعطف و تغییرپذیر است. با تغییر محیط داخل و خارج از کشور از قبیل نظام سیاسی، سیاست‌های دفاعی و امنیتی، نوع تهدید و دشمن و تجهیزات و جنگ‌افزارها، رهنامه بسیج مستضعفین نیز دستخوش تغییر می‌شود.

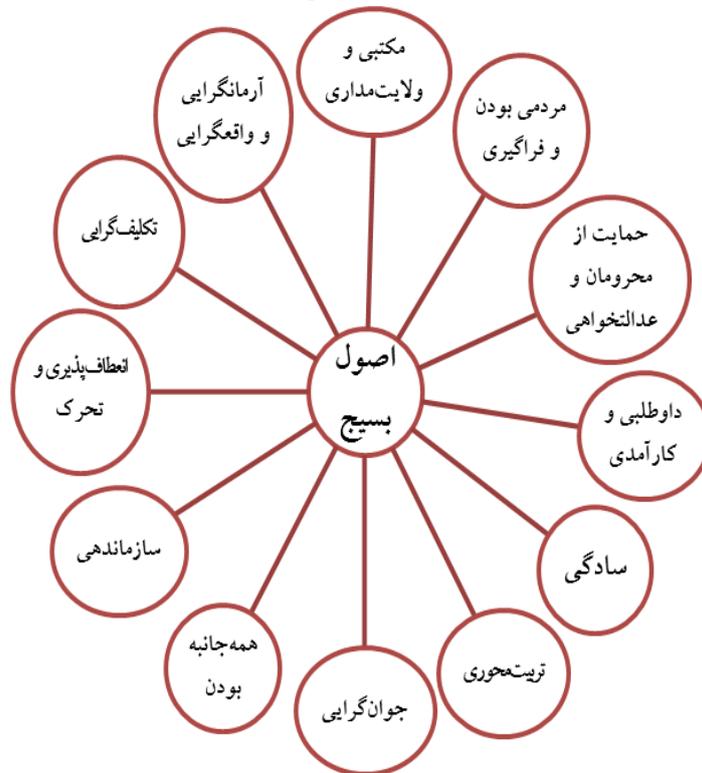
رهنامه بسیج که در بالاترین سطح طرح‌ریزی آن سازمان قرار دارد، تابع اصول بسیج مستضعفین و رهنامه دفاعی-امنیتی است. رهنامه دفاعی-امنیتی بر گرفته از مبانی فکری و اندیشه سیاسی ولی فقیه و نظام سیاسی کشور است، بنابراین رهنامه بسیج مستضعفین تابع اندیشه سیاسی ولی فقیه، نظام سیاسی و رهنامه دفاعی-امنیتی می‌باشد.

(۱) در رابطه با اولین پرسش فرعی تحقیق راهکارهای زیر ارائه می‌گردد:

طبق شکل شماره ۲، اصول تأییدشده بسیج مستضعفین که بنیادی‌ترین شکل رهنامه بسیج است، شامل «اصل مکتبی و ولایت‌مداری، اصل مردمی بودن و فراگیری، اصل حمایت از محرومان و عدالت‌خواهی، اصل داوطلبی و کارآمدی، اصل سادگی، اصل

تربیت محوری، اصل جوان‌گرایی، اصل همه‌جانبه‌بودن، اصل سازماندهی، اصل انعطاف‌پذیری و تحرک، اصل تکلیف‌گرایی، اصل آرمان‌گرایی در هدف و واقع‌گرایی در عمل» می‌باشد.

شکل شماره ۲. اصول بسیج مستضعفین

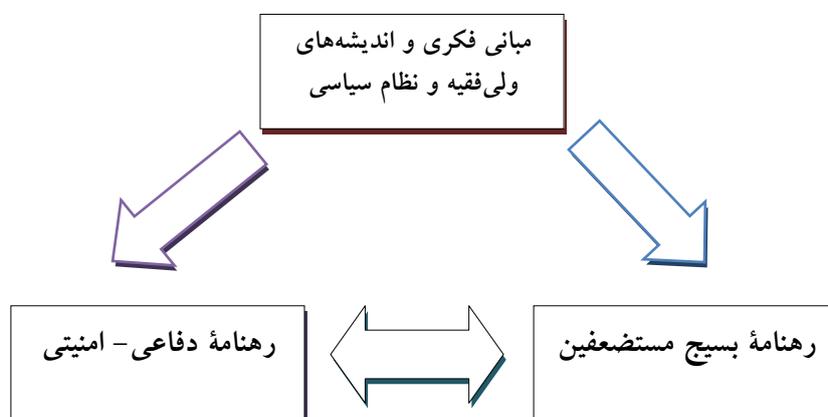

(۲) در رابطه با دومین پرسش فرعی تحقیق، راهکارهای زیر ارائه می‌گردد:
 رهنامه بسیج مستضعفین که بر گرفته از اصول می‌باشد، در بالاترین سطح طرح‌ریزی آن سازمان قرار داشته و تابع اندیشه سیاسی ولی فقیه، نظام سیاسی و رهنامه دفاعی - امنیتی می‌باشد. این رهنامه شامل، قواعد کلی و بنیادین و به نسبت پایداری

است که هدایت‌گر و راهنمای عمل برای تحقق چشم‌انداز، انجام رسالت و تعیین هدف‌ها و راهبردهای بسیج مستضعفین می‌باشد. این رهنامه باعث همسوسازی و هماهنگی در تصمیم‌گیری و هدایت طرح‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های کلی بسیج مستضعفین در راستای تحقق هدف‌های رهنامه دفاعی-امنیتی می‌گردد.

رهنامه بسیج مستضعفین بر گرفته از فلسفه و آرمان‌های اساسی نظام سیاسی کشور و بر پایه اندیشه‌های رهبران مذهبی (ولی فقیه) و حاکمان سیاسی کشور و با مشارکت جدی فرماندهان بسیج و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از طریق آینده‌پژوهی و استفاده از دانش و تجربه خبرگان و صاحب‌نظران تدوین می‌گردد. این رهنامه در پشتیبانی از منافع ملی و حیاتی و سیاست‌های کلی نظام (سیاسی، اقتصادی، دفاعی و امنیتی، حقوقی، اجتماعی و فرهنگی، زیست‌محیطی، فناوری و غیره) طبق شکل شماره ۳ تدوین می‌گردد.

شکل شماره ۳. فرایند تدوین رهنامه بسیج مستضعفین

۲-۴. پیشنهادها

با توجه به اینکه راهبردهای هر سازمان، تابع اصول و رهنامه آن سازمان می‌باشد، به‌منظور همسوسازی راهبردهای بسیج و هماهنگی آن با رهنامه دفاعی-امنیتی، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

(۱) طراحان بسیج مستضعفین، ۱۲ اصل ارائه شده در بخش نتیجه‌گیری را به‌عنوان اصول بسیج مدنظر قرار داده و طرح‌ریزی‌های سازمانی بسیج را با توجه به اصول و رهنامه پیش‌گفته انجام دهند.

(۲) مسئولان بسیج مستضعفین، رهنامه آن سازمان را با توجه به اسناد بالادستی مانند رهنامه دفاعی-امنیتی و راهکارهای ارائه شده در بخش نتیجه‌گیری تنظیم نمایند.

(۳) برای تکمیل این پژوهش، سایر محققان، راهبردها و ویژگی‌های بسیج مستضعفین را به‌عنوان موضوع تحقیق خود انتخاب نمایند.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم.
۲. *نهج البلاغه* (۱۳۹۰)، ترجمه محمد دشتی، قم، انتشارات اشکذر.
۳. امام خمینی (ره)، روح‌الله (۱۳۷۸)، *صحیفه نور*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۴. بیانات فرماندهی معظم کل قوا در جمع بسیجیان رزمایش علویون (۱۳۸۰/۸/۲۱)، قابل دسترسی در وبگاه: www.khamenei.ir
۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از پاسداران و بسیجیان (۱۳۷۷/۹/۲)، قابل دسترسی در وبگاه: www.khamenei.ir
۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از فرماندهان سپاه (۱۳۷۰/۶/۲۷)، قابل دسترسی در وبگاه: www.khamenei.ir
۷. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم اعطای نشان به فرماندهان سپاه و ارتش (۱۳۶۸/۷/۵)، قابل دسترسی در وبگاه: www.khamenei.ir
۸. بابایی طلائی، محمدباقر (۱۳۸۶)، «فرهنگ و تفکر بسیجی و قدرت نرم»، ارائه شده در: *مجموعه مقالات همایش بسیج و قدرت نرم*، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
۹. بختیاری، مسعود (۱۳۸۵)، «دکترین نظامی نوین آمریکا چیست؟»، *فصلنامه دانشکده فرماندهی و ستاد ارتش*، شماره ۲۹.
۱۰. پاناجو، نوئل (۱۳۸۴)، *راهنمای تدوین دکترین*، ترجمه داود علمایی، تهران، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
۱۱. تهامی، سیدمجتبی (۱۳۸۴)، *سیاست‌های دفاعی و امنیتی*، جلد دوم، تهران، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران.
۱۲. جمالی، علی اصغر و رستمی، محمود (۱۳۸۱)، *تاریخ نظامی جهان و هنر جنگ*، تهران، دانشگاه افسری امام علی (ع).
۱۳. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳)، *فرهنگ لغت دهخدا*، ج ۳، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۴. ذوالقدر، محمدباقر (۱۳۸۸) *مبانی و ابعاد بسیج ملی*، پایان‌نامه دکتری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی.
۱۵. رستمی، محمود (۱۳۷۸)، *فرهنگ واژه‌های نظامی*، تهران، ارتش جمهوری اسلامی ایران.
۱۶. زمانی، حسن (۱۳۹۳)، *راهبردهای نخبگان بسیج*، پروژه تحقیقاتی، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
۱۷. فرهادی، محمد (۱۳۹۲)، *جزوه درسی مبانی و ابعاد بسیج*، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۸. کرمی، مسعود (۱۳۸۶)، «قابلیت‌های بسیج و سرمایه اجتماعی»، ارائه شده در: *مجموعه مقالات همایش بسیج و قدرت نرم*، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).

۱۹. مهرنیا، احمد (۱۳۸۵)، تدوین استراتژی جذب منابع انسانی نهاجا، پایان‌نامه دکتری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده مدیریت.

۲۰. ولیوند، حسین (۱۳۸۶)، نظریه‌های راهبردی، تهران، دافوس ارتش جمهوری اسلامی ایران.

